Частина перша. Дитинство

I

Народився він багато років тому в найглухішій частині дикого заходу, там, де біля витоку річки Пайці стоїть зараз ферма Палет.

Мати його, така собі звичайна ведмедиця, на прізвисько Сріблянка, любила над усе, як і всі ведмеді, спокійне життя. Думаючи тільки про своїх маленьких, вона найдужче б хотіла, щоб їх ніхто не займав та й годі.

Настав уже липень місяць, коли вона вирішила повести своїх любих малят до річки та показати їм, що то за диво суниці і як їх знаходити.

Хоч як ведмедиця була переконана, що її діти найбільші й найрозумніші, насправді, то були звичайнісінькі ведмежата. Щоправда, ця сім’я виділялася — рідко яка ведмедиця-грізлі могла похвалитися й трьома ведмежатами, а тут їх було аж четверо.

Пухнасті звірята прегарно себе почували, тішачися чудовим літом у горах, де була сила-силенна різних ласощів. Мати піднімала для них кожну колоду, кожен плаский камінь, і вони кидалися під них, наче поросята, вилизуючи там схованих мурашок та черв’яків.

Діти і в голови собі не клали, щоб мати могла не втримати величезну брилу і впустити її на них саме тоді, коли вони підлізуть під неї. Та про це б і ніхто не подумав, побачивши її могутні плечі й лапи, що напружувалися під пухнастою бурою шкурою. Ні, ні, ця лапа ніколи не могла впустити каменя. Діти мали всі підстави бути спокійними. Штовхаючись один поперед одного, вони кидалися до кожної нової колоди, вищали, лементували, немов ціла зграя поросят, щенят і кошенят разом.

Ведмежата добре знали маленьких рудих мурашок, що їх можна знайти під колодами у горах, але зараз вперше побачили мурашник з великими, гладкими, смачними лісовими мурахами; і ось вони обступили мурашок, що розбігалися на всі боки, й намагаються піймати їх язиком. Та їм довелося незабаром переконатися, що на їхні язики попадає більше кактусових колючок та піску, аніж комах. Нарешті мати їм сказала по-ведмедячому:

— Зараз я вам покажу, що треба робити.

Вона збила верхівку мурашника, потім поклала плазом на неї свою здоровенну лапу, і через кілька секунд, коли розгнівані мурашки обліпили лапу,— злизала їх усіх разом, уже без кактусових колючок, без піску, і заплямкала на увесь рот. Незабаром цього навчилися і ведмежата. Кожне поклало на мурашник обидві свої бурі лапки, сівши тісно навколо мурашника, немов діти, що граються в "тісної баби", і кожне почало облизувати то праву, то ліву лапу, а коли хтось починав лизати чужу лапу, то одержував доброго ляпаса від сусіда. Та незабаром мурашник був спустошений, і ведмежата були ладні почати щось інше.

Мурашки мають кислий смак, і тому ведмежата захотіли пити. Мати повела їх униз, до річки. Нахлюпавшись удосталь у воді, вони пішли берегом, і тут гострий зір ведмедиці помітив чимало рибок у ямах на дні мілководдя. Поміж ямами вода текла по камінню, і мати сказала своїм маленьким: "Сядьте на березі, а я вам щось покажу".

Спочатку вона підійшла до ями, що була нижче, і підняла з дна цілу купу мулу, яка потяглася вздовж течії. Потім, підкравшись до верхньої ями, щосили з великим шумом кинулася у воду. Рибки від такого нежданого нападу дуже злякалися, кинулися у мутну воду, а тому що серед п’ятдесяти рибинок завжди знайдеться кілька дурних, то й тепер з півдесятка таких випливли з мутної води на мілке, і не встигли й оком змигнути, як уже ведмедиця почала їх викидати на берег. Ведмежата з

галасом накинулися на цих смішних, коротеньких гадючок і наминали їх, аж поки їхні животики стали немов барабани.

Сьогодні вони їли багато, як ніколи раніше, сонце припікало, і тому всіх почало хилити на сон. Мати-ведмедиця повела їх у тихий закуток, лягла сама, а навколо неї полягали й діти, які, хоч як було жарко, уткнули свої чорні носики в її хутро, підібгали лапки і відразу ж заснули.

Годину-дві ведмежата поспали, а потім всі, крім Пушинки, почали позіхати, потягатися. Ця ж, найменша, виткнула свого гострого носика на одну секунду, а потім знову зарилася між великі лапи ведмедиці — ця мазуха була материна улюбленица. Найбільше ведмежа, Ваб, лягло горілиць і почало тягти корінь, який виходив із землі. Воно стиха мурмотіло, гризло його, било лапою, а той усе не лягав так, як хотілось малому. Жартівник Лисий почав сіпати Кучерявчика за вухо, і за це той одважив йому доброго ляпаса. Зчепившись у сіро-жовтий клубок, вони почали духопелити один одного, а потім так і покотилися по траві все далі й далі — аж до річки.

І відразу ж повними жаху голосами почали кликати матір. Було очевидно: їм загрожує якась небезпека.

Лагідна мати негайно перетворилася у справжнього диявола і одним стрибком опинилася біля дітей. І саме вчасно, бо величезний бик уже лагодився кинутися на Кучерявчика, який, мабуть, здався йому жовтим собакою. Ведмедиця заревла і кинулася на бика. Але бик, вожак цілого стада, не злякався. Він грізно мукнув і побіг назустріч ведмедиці. Та тільки він нагнув голову, щоб проколоти її рогами, як ведмедиця щосили ударила його по голові. Ледве він отямився, як вона вже сиділа на ньому і дерла його боки своїми страшними кігтями.

Бик заревів із люті і кидався з ведмедицею то вперед, то назад. Нарешті він скотився з крутого берега в річку, і тільки тоді ведмедиця, рятуючися, залишила його.

І добре, що він догадався плигнути в річку, а то б йому це так не минулося... Він виплив на другому березі і, голосно мукаючи з болю, пішов до свого стада.

II

Полковник Пікет, старий багатий скотар, об’їздив свої володіння. Минулої ночі він помітив, як сходив молодик над горою Пікет. "Минулого разу молодик сходив над горою Френка,— подумав він,— і мені не везло цілий місяць. Але тепер, гадаю, щастя вернеться до мене".

І справді, наступного ранку почалося щастя — надійшов із Вашингтона лист, в якому ввічливо повідомляли, що в його маєтку буде відкрито поштову станцію, І запитували: "Як ви хотіли б її назвати?"

Полковник зняв зі стіни свою нову рушницю, подумав: "Цей місяць принесе мені .щастя",— і поїхав глянути на свій скот.

Їдучи попід горою Рімрок, він почув якийсь рев і подумав, що це б’ються бики. Спочатку він не звернув на це уваги, але, під’їхавши ближче, помітив, як худоба реве й риє ногами землю, так наче почула кров. І незабаром він побачив, що сам вожай, найбільший бик, увесь у крові. Спина й боки були подряпані кігтями, а голова побита, наче після бійки з іншим биком.

Полковник добре знав гори і відразу ж здогадався: "Це робота грізлі". Він негайно поїхав свіжими слідами, аж до броду через Грейбул, а потім перебрався верхи на коні на протилежний берег.

Коли голова вершника піднялася над прибережним схилом, його рука схопилася за рушницю: просто перед ним була вся родина грізлі — ведмедиця і четверо ведмежат.

"Тікаймо в лісі" — гукнула дітям мати, бо знала, що в людей є страшні рушниці. Вона боялася не за себе, а за дорогих діток. Щойно вони рушили до узлісся, як почалася жахлива стрілянина.

Бах! — і серце матері защеміло від страху.

Бах! — і бідна маленька Пушинка покотилася, стогнучи, і замовкла навіки.

Страшенно заревівши, ведмедиця повернулася й кинулася на ворога.

Бах! — і вона впала смертельно поранена. Троє ведмежат, не знаючи, що їм робити, побігли назад до матері.

Бах, бах! — і Лисий з Кучерявчиком упали біля неї, конаючи. А Ваб, зляканий і здивований, оббіг навколо них, а потім, і сам не знаючи чому, кинувся в ліс.

Та раніше, ніж він зник у гущавині, останній постріл попав йому в задню лапку й перебив її.

Ось чому ця поштова станція дістала назву Чотири Ведмеді. Полковник, здається, був задоволений своїм вчинком, принаймні він усім розповідав про нього.

А маленький кривий ведмедик цілісіньку ніч блукав по лісі, ступаючи на три лапки, — як тільки ставав на четверту, з неї текла кров. Він плакав і стогнав: "Мамо, мамо! Де ж ти, мамо?" Він змерз, зголоднів, у нього дуже боліла лапка. Але мати не приходила, а сам він боявся піти туди, де її залишив.

Раптом він учув запах якихось дивних тварин і почув їхню ходу. Не знаючи, що робити, він здерся на дерево. Табун високих, довгошиїх,

стрункиx тварин, вищих за матір, з’явився під деревом. Він бачив їх і раніше, але тоді не боявся, бо з ним була його мати. Тепер же малий принишк на дереві. Дивні тварини зупинилися, перестали пастися, понюхали повітря і потім швидко втекли.

Він просидів на дереві майже до ранку і так змерз, що ледве міг злізти додолу. Але коли зійшло й пригріло сонце, малюк трохи ожив і рушив шукати ягід та мурашок, бо був дуже голодний. А після цього він подався до Пайні і почав змочувати холодною, як крига, водою поранену лапку.

Йому хотілося в гори, але він вирішив спочатку сходити туди, де залишились мати, братики й сестричка. З обіду стало ще тепліше, і Ваб пошкутильгав униз, а тоді берегом річки до місця, де вчора всі ласували рибками. Він попідбирав риб’ячі голови і жадібно з’їв їх. Звідкись доносився якийсь дивний, неприємний запах, що лякав ведмедика. Коли він дійшов до

того місця, де востаннє бачив матір, цей запах ще збільшився. Злякано виглянувши з-за дерев, він побачив зграю койотів, які щось пожирали. Що воно таке, він не знав, але матері тут не було, а запах ставав усе важчий та важчий, і Баба аж занудило, тому він стиха пішов до лісу, щоб уже більше сюди не приходити. Йому дуже хотілося побачити свою матір, але хтось наче йому шептав, що хоч шукай її, хоч ні, а вже не знайдеш.

Коли настала холодна ніч, він ще дужче засумував за матір’ю. Гірко плачучи, все далі плентався кривенький осиротілий ведмедик. В нього боліла поранена ніжка, йому дуже хотілося попити материного молока, якого він уже ніколи не скуштує. Цієї ночі він знайшов повалене дуплаве дерево, заліз у нього і, уявивши себе в обіймах материних лап, заснув, заколисаний цією приємною гадкою.

III

Ваб ніколи не відзначався веселою вдачею, а лиха недоля зробила його ще сумнішим та похмурішим.

Здавалося, що всі були проти нього. Він намагався не виходити з лісу, вдень вишукував у ньому їжу, а вночі спав у своєму дуплі. Але, повернувшись якось увечері, ведмедик побачив, що в його дуплі спить дикобраз, такий як і він завбільшки і весь у колючках, наче кактус. Ваб нічого не міг з ним подіяти і пішов шукати собі інше житло.

Одного разу він спустився до річки Грейбул пошукати смачних корінців, що їх йому показувала колись мати. Та тільки взявся він до роботи, як із нори виліз якийсь сірий звір і з бурчанням та шипінням кинувся на нього. Ваб не знав, що це борсук, але звір видався йому дуже лютим, отож хворий та кривенький ведмедик пошкутильгав геть і дістався аж до перевалу в сусідній каньйон. Тут його побачив койот і почав за ним гнатися, покликавши ще одного койота. Добре, що недалеко росло дерево, і Ваб виліз на нього, койоти ж тільки скакали й гавкали внизу. Проте небавом, рознюхавши добре, вони зрозуміли, що загнали на дерево ведмежа-грізлі, отже, тут десь недалеко повинна бути й мати, а тому їм краще втекти, поки не пізно.

Коли койотів не стало видно, Ваб зліз і пішов до Пайні. Хоч на Грейбулі було більше харчів, але відколи він осиротів, то всі наче змовилися проти нього, а на Пайні його майже ніхто не турбував. Крім того тут було багато дерев, на яких він міг завжди сховатися від ворогів.

Поранена лапка гоїлася повільно, хоч, правду кажучи, вона так ніколи й не стала здоровою. Хоч рана й зажила, біль минув, але підошва зрослася зовсім не так, як на другій лапі, тому Ваб все життя накульгував. Це особливо давалося взнаки, коли йому доводилося лізти на дерево або швидко тікати від ворогів. Ворогів же в нього виявилося без ліку, а друзів жодного: рідна матінка була його єдиним і найкращим другом. Якби вона не загинула, то навчила б його багато чому, про що він тепер мусив дізнаватися з власного досвіду, і захистила б багато від

чого,— а так йому довелося скуштувати багато біди, так багато, що й вижив він тільки завдяки своїй природній витривалості.

Цього року рясно вродили кедрові горіхи. При кожному подуві вітру вони сипалися додолу дощем — чудові, спілі. Вабу стало жити трохи легше. З кожним днем він дедалі більшав та сильнішав, і лісові мешканці, яких він зустрічав щодня, вже його не чіпали. Але якось уранці, коли він ласував кедровими горіхами, з гори спустився величезний чорний ведмідь. "Не сподівайся зустріти в лісі друга", — це правило Ваб уже знав і відразу ж подерся на найближче дерево. Спочатку чорний ведмідь злякався’ сам, але, побачивши, що це всього лише ведмежатко, посмілішав і, рикаючи, погнався за Вабом. Цей ведмідь лазив по деревах так само добре, як і Ваб, якщо не краще; і хоч як високо видирався Ваб, а не міг утекти від ворога. Коли вже лізти далі було нікуди, чорний ведмідь безжально скинув маленького на землю. Побите, напівоглушене ведмежа, стогнучи, покульгало геть. І якби чорний ведмідь не побоювався, що десь тут поблизу може бути ведмедиця, то він напевно догнав би й забив бідолаху. Одним словом, Баба прогнали з чудових кедрових лісів.

А на берегах Грейбулу тепер було зовсім мало їжі. Ягоди вже відійшли, риби та мурах не стало, і нещасний, одинокий Ваб, щоб чогось попоїсти, мусив плентатися все далі й далі до Мітітсі.

Якось у заростях шальвії за ним погнався, гавкаючи, койот. Хоч як намагався Ваб утекти, та койот був куди прудкіший. Ставши хоробрим із відчаю, Ваб нараз повернувся й кинувся на ворога. Збентежений койот перелякано гавкнув і втік, підібгавши хвоста. Так Ваб уперше переконався, що миру можна досягти тільки ціною війни.

Але й на новому місці їжі було не досить, і Ваб плентався далі до кедрових лісів в’ ущелині річки Мітітсі. Тут він побачив людину, точнісінько таку ж, як і та, що наробила йому стільки горя. Тільки він це подумав, як почув "бах!", і листки шальвії над ним затремтіли й упали

додолу. Йому пригадалися запахи і всі небезпеки того минулого дня, і він припустив так тікати, як ніколи раніше.

Незабаром він добіг до яру і по ньому спустився в каньйон. Ваб побачив ущелину між двома скелями і подумав, що вона могла бути чудовим сховищем. Але коли він підійшов ближче, звідти йому назустріч вискочила корова, затрясла на нього головою і погрозливо пирхнула.

Ведмедик скакнув на довгу колоду, що лежала поперек річки, але з того боку на нього визвірився дикий кіт, і Вабу довелося вернутися — сперечатися ж було ніколи. Як гірко було Вабу усвідомлювати, що скрізь одні вороги. Він видряпався на скелястий берег і пішов у кедровий ліс, що простягнувся над річкою Мітітсі.

Але його поява тут зовсім була не до душі білкам, які зняли страшенний галас. Вони турбувалися про свої запаси горіхів, якими, вони вже знали, ведмідь схоче поласувати. Тому білки стрибали вслід за Вабом і, кленучи його та лаючи, збили такий шарварок, що міг би зразу привабити якогось ведмежого ворога, на що, власне, вони й розраховували.

Хоч ворога ще й не було видно, але Ваб занепокоївся і якомога швидше подався на узлісся, де було мало харчів, але мало й ворогів.

Тут він міг нарешті спокійно відпочити.

IV

Ваб ніколи не визначався такою лагідною вдачею, як його сестричка, а від переслідування ворогів він ставав усе лихіший. І чого це його, нещасного, ніхто не хоче залишити в спокої? Чого всі проти нього? О, якби могла вернутися його мати! О, якби він міг убити отого чорного ведмедя, який прогнав його з рідного лісу! Він і не здогадувався, що незабаром стане великим і сильним. Навіть дикий кіт і той прогнав його,

а мисливець хотів його застрелити. Ні, він не забув жодного із своїх ворогів і всіх їх ненавидів. ‘

Цього разу йому пощастило: нова місцина виявилася досить непогана. Горіхів тут уродило вдосталь. Недаремно його боялися білки: він навчився знаходити їхні зимові запаси. Звичайно, його наскоки завдавали чимало горя білкам, але Ваб був щасливий, бо горіхи — дуже смачна їжа. Коли дні почали меншати, а ночами вдарили заморозки, він зробився гладким і погарнішав.

Тепер він бродив по всьому каньйону, але жив переважно у лісах на горі, хоч деколи спускався в пошуках їжі аж до річки. Якось уночі, йдучи берегом, він учув якийсь надзвичайно приємний запах. Ваб підступив до самої води. Запах ішов від зануреної в воду колоди. Ваб поліз на неї, як раптом клацнуло, і одна його лапа опинилася в міцній сталевій бобровій пастці.

Ваб заверещав і щосили рвонувся назад, витягши кілочок, до якого була прикріплена пастка. Спочатку він намагався струсити її з лапи, потім поволік за собою між кущі. І там почав кусати її зубами, але холодна міцна стальна пастка не здвинулася, вона спокійно висіла на лапі ведмедика. Щомиті він зупинявся, кусав залізо зубами, дряпав лапами, бив ним об землю. Він закопав був пастку в землю, злазив з нею на дерево, але ніяк не міг її спекатися — пастка міцно тримала його. Тоді Ваб пішов у ліс, сів і почав думати, що ж робити далі. Він ніяк не міг зрозуміти, що це таке, а його зеленаво-брунатні очі світилися і болем, і страхом, і люттю до цього нового ворога.

Він ліг під кущем і, збираючись розгризти пастку, затис один кінець її лапою, а другий — зубами. І раптом стальні щелепи пастки розкрилися і звільнили Вабову лапу. Це сталося, звичайно, цілком випадково, коли він натне одночасно на обидві пружини. Він не зрозумів, як воно вийшло, але вся ця історія з пасткою міцно йому запам’яталася, і в нього склалося приблизно таке уявлення: "Серед усіх ворогів є один невеликий, але страшний, який ховається біля води і там на тебе чатує.

Цей ворог дуже дивно пахне. Він хапає за лапу, і його ніяк не можна скинути. Але від нього можна відчепитися, міцно натиснувши".

З тиждень або й більше у маленького грізлі боліла лапа, що побувала в пастці. Але вона боліла дуже тільки тоді, коли він лазив по деревах.

Настала та пора року, коли в горах гучно засурмили лосі. Щоночі чув Ваб їхні поклики. Разів кілька йому доводилося залазити на дерево, рятуючись від великорогих лосів. Тепер у гори почали навідуватися звіролови, а з неба чулися крики диких гусей. У лісі з’явилося також кілька нових запахів. Ваб пішов за одним і опинився біля місця, де було звалено в купу кілька коротких колод. Тут до приємного запаху приєднався і той, який йому був ненависний з того дня, як він втратив матір,— запах людини. Цей запах був несильний і йшов від передньої колоди, а той приємний запах, заради якого він сюди прийшов,— від кущів позаду. Він обійшов їх кругом, розсунув кущі і побачив м’ясо. Та тільки він його схопив, як колода — бах! — з усієї сили вдарилась об землю.

З несподіванки Ваб підскочив, але все ж таки встиг вибратися живий-здоровий із шматком м’яса в зубах. Але він іще раз переконався, що "коли тхне цей проклятий запах — начувайся біди".

Надворі дедалі холоднішало, і Вабу хотілося спати. Коли брався мороз, він спав тоді цілий день. У нього не було певного місця, де б він спав щодня; кілька сухих горбочків служили йому під час сонячної погоди, а один-два захистки — коли була негода. Найбільш любив він лежати у зручному гнізді між корчами, і коли якось знявся вітер, почало мести, він заліз у нього, зібгався бубликом і заснув. Буря так і вила надворі. Сніг ішов і йшов без кінця й краю. Він засипав гілки дерев, аж вони гнулися від великої ваги, струшуючи його додолу, а він засипав їх знову. Метелиця гуляла по горах, замітаючи всі долини, видолинки. Над Вабовим барлогом намело цілий замет. Цей замет чудово захищав його від холоду, і ведмідь все спав та спав.

V

Як і годиться ведмедеві, Ваб проспав усю зиму, а коли наступила весна і він прокинувся, то зрозумів, що спав дуже довго. Ваб мало змінився — трохи підріс, трохи схуд. Він був дуже голодний і тому, пробившись крізь товщу снігу над своїм барлогом, відразу ж кинувся шукати щось попоїсти.

Але ж тепер не було ні кедрових горіхів, ні ягід, ні мурашок. Ваб став рознюхуватись і начув ув ущелині мертвого лося, який загинув узимку. Ось тут ведмідь добряче наївся, а рештки сховав на майбутнє.

Щодня Ваб приходив до цієї схованки, аж поки від лося не залишилося ні шматочка. Цілих два місяці йому довелося голодувати, і він став худий, як скіпка. Одного разу він заблукав у долину Вохаус. Було вже сонячно, тепло, і в лісі з’явилася пожива. Коли Ваб забрався в гущавину, до нього долинув запах іншого ведмедя-грізлі. Ваб пішов за цим запахом і прийшов до дерева, що стояло одне-єдине біля ведмежої стежки. Він став на задні лапи і понюхав дерево — від нього дуже тхнуло ведмедем. Але шерсть була так високо, що він до неї не міг дотягнутися. Мабуть, об це дерево чухався здоровезний ведмідь. Ваба пройняв неспокій — йому так хотілося зустріти когось із грізлі, а тепер, коли трапилась нагода, ‘ йому стало раптом страшно.

До цього часу він був самотній і зустрічався з одними ворогами; тож невідомо, як поведеться з ним цей величезний грізлі. Поки він стояв, роздумуючи, що робити, на схилі гори з’явився і сам старий ведмідь: він, похнюпившись, сунув уперед, раз за разом зупиняючись, щоб вирвати ріпу або солодовий корінь.

Це було справжнє здоровило. Ваб інстинктивно відчув небезпеку і пробрався поміж дерев до виступу скелі, звідки й почав стежити за ведмедем.

Ось той наткнувся на сліди Ваба, сердито рикнув і по слідах дійшов до дерева. Тут він став на задні лапи й почав здирати кору набагато вище, ніж діставав Ваб. Потім швидко подався слідами Ваба. Ведмедик не став чекати на нього, а чимдуж побіг в каньйон Мітітсі, зміркувавши своєю ведмедячою думкою, що там мало поживи, а тому здоровило туди не піде.

Коли настало літо, Ваб почав линяти. Шкіра його дуже свербіла, і він з величезним задоволенням залазив у грязюку, а потім чухався об яке-небудь дерево. Дертися на дерево він зараз не міг: у нього виросли дуже довгі кігті, а передні лапи, великі й дужі, втратили ту гнучкість, яку мають молоді грізлі і всі чорні ведмеді. Зараз у нього ввійшло у звичку, чухаючись об дерево, діставати носом якомога вище й робити таким чином позначку своєї висоти.

Мабуть, Ваб і сам не помічав, що, чухаючись об одне й те ж дерево через тиждень-два, він діставав носом усе вище й вище. Тепер він швидко ріс і дужчав.

Ваб блукав то в одній частині своєї території, то в іншій і скрізь почував себе господарем. Він чухався об різні дерева і таким чином залишав свої позначки, які свідчили, що увесь ліс належить йому.

Якось під кінець літа Ваб помітив у своїх володіннях чорного ведмедя з лискучою шкірою і дуже розсердився. Коди чорний ведмідь надійшов ближче, Ваб виразно побачив його червонястий писок, білу цятку на грудях, розірване вухо, а при подуві вітру почув і його запах. Так, це був, без сумніву, той самий запах, Ваб спіткав того негідника, що колись давно прогнав його з Пайні. Але ж який він зараз малий! Тоді він скидався був на велетня, а тепер Ваб міг розчавити його однією лапою. Помста — дуже приємна річ, і Ваб попростував назустріч чужинцю. Але той, немов білка, скочив на невелике дерево. Ваб хотів і собі подратися за ним, але не міг. Він не знав, що йому робити, зрештою вирішив піти геть, хоча чорний ведмідь насмішливо кахикав і змушував його кілька

разів повертатися. А коли під вечір Ваб прийшов до цього дерева, то від червононосого уже не було й сліду.

Надходив кінець літа, в горах поживи поменшало, тож однієї ночі Ваб вирішив пошукати їжі внизу й спустився до річки Мітітсі. Вітер доніс до нього якийсь приємний запах, і, йдучи по ньому, Ваб наткнувся на тушу бика. Недалеко від неї сиділи декілька койотів, зовсім невеликих, як порівняти з тими, яких він зустрічав колись. Один койот був біля самої туші, він чомусь стрибав по-дурному на одному місці. Здавалось, що він не може звідти піти. У Ваба прокинулась давня зненависть, він кинувся на койота й одним ударом лапи розплющив його на кудлату ганчірку й потрощив щелепами. Як гарно було відчути смак свіжої крові!

Виявляється, койот спіймався у пастку. Ваб ненавидів запах заліза і обережно перейшов на другий бік туші, де не так сильно пахло, і тільки заходився їсти як — клац! — і його лапа опинилась у вовчій пастці.

Проте він пригадав, як колись звільнився з капкана, натискуючи на нього лапами. Тож Ваб і тепер поставив задні лапи на пружини, щосили натис і звільнив спійману ногу. Скрізь тут було чути людський запах. Ваб пішов за водою, але запах було чути й тут. Тоді він повернув і подався у свої кедрові ліси.

Частина друга. Змужніння

I

На третій рік життя Ваб став видаватися дорослим ведмедем, хоч справжньої ведмежої сили в нього ще й не було. Хутро його дуже посвітліло, ось чому індіянин-мисливець Спават з Шошонських гір і назвав його Вабом, тобто світлошкірим.

Спават був чудовий мисливець, і як тільки він побачив у верхів’ї Мітітсі дерево, об яке чухався Ваб, то відразу ж здогадався, що тут

водиться великий грізлі. Багато днів никав він по долині, коли, нарешті, вислідивши здобич, вистрелив по ній; але цього разу він тільки поранив Ваба в плече. Ведмідь страшно заревів з болю, але войовничий його настрій пропав. Він подерся на гору, минув передгір’я, знайшов собі затишне місце й заліг.

Інстинкт підказав йому, як треба лікуватися. Лежачи якомога спокійніше, він почав лизати рану і шерсть кругом неї. Цим самим він вичистив її від бруду, а намочена слиною шерсть злиплася, і на рані утворилася наче пов’язка, так що туди тепер не могли потрапити повітря, пилюка та мікроби. Кращого лікування годі було й придумати.

Але тим часом індіянин ішов його слідами. Ваб почув запах ворога і подерся ще вище. Проте скоро й там він відчув, що ворог наближається. Вабові довелося відступати далі й далі, аж поки пролунав другий постріл, завдавши йому ще одної рани. Тут уже Ваб розлютився. З того дня, як загинула його мати, він нічого так не боявся, як цього жахливого запаху людини, заліза і рушниці, але тепер усякий страх у нього наче рукою зняло. Переборюючи біль, він піднявся ще вище на гору, пройшов під прискалком футів на шість заввишки, а потім повернувся і заліг, причаївшися на прискалкові. Небавом з’явився індіянин з рушницею й ножем у руках. Він радісно роздивлявся криваві ведмежі сліди, простуючи схилом, засіяним гострими каменюками. Упертий мисливець піднімався все вище, пильно розглядаючи криваві плями долі і ні разу не поглянувши вгору, де, ледве втримуючи біль і лють, притаївся ведмідь. Ваб бачив, як до нього підходить індіянин, що ніс йому смерть, чув неприємний людський запах. Він сперся на поранену тремтячу лапу, а здорову підвів, очікуючи слушної миті. І коли індіянин порівнявся з ним, Ваб так його вдарив, що той покотився без жодного звуку. У цьому ударі поєдналися природна сила ведмедя з його лютою ненавистю до переслідувача. А потім Ваб устав і пішов шукати спокійного закутка, щоб загоїти свої рани. Відтоді він уже ніколи не зустрічався з. цим індіянином і міг спокійно спочивати й видужувати. Так він переконався, що коли хочеш миру, спокою, то треба боротися, воювати.

II

Роки все минали й минали, і Ваб тепер уже спав не так міцно, і кожної весни прокидався дедалі раніше. Він став тепер величезним ведмедем-грізлі, і було все менше й менше ворогів, які наважилися б зустрітися з ним віч-на-віч. За шість років з нього вдався здоровий, дужий, понурий ведмідь, що не знав ні кохання, ні дружби, відколи загинула його мати.

Ніхто ніколи не чув, щоб у Ваба була подруга. Інші ведмеді парувалися з року в рік, а він залишався одиноким, як і колись у юності. А для ведмедя у всіх відношеннях не добре залишатися одному, його похмурість збільшувалася так само, як і його сила. Тепер кожен, кому доводилося з ним зустрітись, бачив, що це вельми небезпечний ведмідь.

Потрапивши змалечку в долину Мітітсі, Ваб так і залишився там жити, і вдача його стала ще лютіша після численних пригод з пастками та сутичок з іншими дикими звірами. Щоправда, тепер йому вже ніхто не був страшний. Не боявся він і пасток, бо навчився чудово розпізнавати гострий запах людини й заліза, особливо після того випадку, що стався на шостому році його життя.

Якось своїм чутливим носом він почув, що в лісі лежить мертвий лось.

Він пішов на запах і побачив, що найкраща частина туші розідрана. Правда, тут ледь-ледь учувався запах людини і заліза, такий страшний для нього, але надто ласе було це м’ясиво. Він обійшов навколо туші, став на задні лапи і з своєї восьмифутової висоти уважно розглянув її. Потім обережно рушив уперед. Аж раптом його ліва лапа потрапила у здоровий ведмедячий капкан. Він страшно заревів з болю і люто став кидатися на всі боки. Але це вже був не бобровий капкан, а великий, у сорок фунтів вагою.

Ваб люто накинувся на капкан і почав його гризти так, що з рота пішла піна. Він спробував застосувати свій давній спосіб: став задніми ногами на обидві пружини й натиснув на них усією своєю вагою. Але цього було не досить. Тоді він витяг кілок і з гуркотом потяг капкан за собою на гору. Знову і знову намагався він звільнити лапу, та все даремно. Раптом Ваб побачив недалеко товсте дерево, яке лежало впоперек дороги, і йому майнула щаслива думка. Підійшовши до дерева, він натиснув задніми лапами на пружини пастки, а сам щосили уперся своїми могутніми плечима об дерево. Цього разу капкан не витримав, його щелепи розкрилися, і Ваб витяг свою лапу. Він знову був вільний, хоч і позбувся великого пальця, який залишився в пастці.

Знову Вабу довелося лікувати болючу рану, а що він був лівша,— коли йому треба було перекинути камінь, він ставав на праву лапу, а перекидав лівою,— то тепер він уже не міг добувати ті ласощі, які заховуються під камінням або трухлими стовбурами дерев. Нарешті рана загоїлася, але він ніколи не міг забути цього випадку, і відтепер різкий запах людини або заліза, не кажучи вже про пороховий дим, доводив його до страшної люті.

Багаторазовий досвід навчив його, що, почувши мисливця здалеку, краще якнайшвидше тікати, а коли вже тікати пізно, то треба відразу ж кидатися в запеклий бій. Незабаром усі пастухи довідалися, що у верхів’ях живе ведмідь, з яким краще не зустрічатися.

III

Якось Ваб прийшов у горішню частину своїх володінь, де вже давно не бував, і здивовано побачив дерев’яний барліг, в якому звичайно живуть люди. Обійшовши його, він почув відразу ж ненависний запах людини й рушниці, який завжди лютив його. Раптом почулося голосне "бах!" — і гострий біль пройняв йому задню ліву лапу, яка ще змалечку була скалічена. Ваб повернувся й побачив людину, що бігла до недавно збудованої хатки. Якби Ваба поранили в плече, він був би безсилий, але мисливець поцілив тільки в лапу.

Могутні лапи Ваба могли кидати соснові колоди, наче палички, одним ударом цих лап він міг убити найбільшого гірського бика, його кігті могли відривати величезні шматки каменю від скелі,— то що була для них навіть смертоносна рушниця?

Коли ввечері повернувся додому товариш цього мисливця, то на закривавленій долівці він побачив мертве тіло. Криваві сліди знадвору і кілька слів, надряпаних тремтячою рукою на звороті книжки, розповіли йому, що тут сталося:

На мене напав Ваб. Я його побачив коло річки і поранив його.

Хотів утекти в хату, але він мене догнав. Боже, як мені боляче. Джек.

Все було ясно. У Вабові володіння прийшла людина, хотіла вбити ведмедя, а ведмідь убив цю людину. І все ж Джеків товариш поклявся помститися.

По слідах ведмедя він пішов у каньйон і чатував там на ворога не один день і не два. Розкидав принади, ставив пастки... Аж ось якось він почув торохняву, гуркіт — і побачив, як величезна брила покотилася згори, перелякавши двох оленів, що помчали геть, як на крилах. Спочатку Міллер подумав, що стався обвал; але незабаром зрозумів, що брилу перекинув Ваб, аби злизнути зісподу двох-трьох мурашок.

Вітер дув від Ваба до мисливця, і Міллер добре роздивився ведмедя, залишаючися непоміченим. Величезний ведмідь шукав собі Тжу, шкутильгаючи на задню лапу, і час від часу глухо рикав, коли необережний рух викликав раптову біль. Міллер подумав: "Або я його вб’ю, або схиблю, і тоді — біда". Він різко свиснув, ведмідь зупинився, нашорошив вуха, і Міллер вистрелив йому в голову.

Але в цю мить ведмідь повернув свою величезну кошлату голову, і куля тільки подряпала її. По диму Ваб здогадався, де його ворог, і, страшенно розлючений, помчав щосили туди.

Міллер кинув рушницю додолу, а сам виліз на єдине високе дерево, що росло поблизу. Даремно Ваб лютився внизу, здираючи кору з дерева зубами й кігтями,— він ніяк не міг дістатися до Міллера. Цілих чотири години не відходив ведмідь, потім повільно зник у кущах. Міллер ще посидів на дереві з годину, щоб переконатися, що Ваб пішов-таки звідси. Потім зліз додолу, взяв рушницю і попростував додому. Але Ваб схитрував: він тільки вдав, що пішов геть, а насправді повернувся і сховався в кущах. Як тільки мисливець відійшов від дерева так, що не міг уже до нього добігти, Ваб кинувся на нього. Хоч і поранений, він біг швидше, ніж Міллер, і через чверть милі він зробив з мисливця те саме, що мисливець поклявся зробити з ним.

Лише згодом, знайшовши рушницю та рештки, його друзі здогадалися, що з ним сталося.

Хатинка в долині Мітітсі розвалилася. В ній ніхто не захотів жити — і місцевість була малопринадна, і жахливий грізлі наганяв на всіх смертельного жаху.

IV

Пізніше у верхів’ї Мітітсі знайшли золото. З’явилися золотокопачі, все по двоє, і почали блукати посеред гір, рити землю та забруднювати струмки. Переважно це були підстаркуваті люди, що почали вже сивіти. Вони жили весь час у горах і дуже скидалися на ведмедів. Як і грізлі, вони скрізь копали і рились, але не заради смачних, корисних корінців, а заради блискучого жовтого піску, якого не можна їсти. Як і грізлі, вони нічого так не хотіли, як того, щоб їм не заважали ритися в землі.

Здавалося, що вони розуміли Ваба. Коли Ваб уперше зустрів їх, то став на задні лапи і його маленькі очі засвітилися недобрим зеленим вогнем. Старший чоловік сказав товаришеві:

— Не чіпай його, і він нас не зачепить.

— Але який він здоровило, правда ж? — стривожено мовив той.

Ваб уже готовий був кинутися на них, проте щось його стримувало — щось йому самому незрозуміле, щось таке, що і в людині, і в ведмеді важить більше навіть за його розум, даючи можливість знаходити правильне рішення навіть у найскладніших життєвих обставинах.

Звичайно, Ваб не зрозумів, про що балакали поміж собою ці люди, але відчув у них щось інше, не таке, як завжди. Запах людини й заліза був і тут, але цей запах був не такий гострий, і тому Ваб не лютував так. як раніше.

Люди не рухалися, Ваб глухо зарикав, опустився на всі чотири лапи і зник.

Під кінець цього року Ваб знову зустрівся з чорним ведмедем. Та який він став тепер маленький! Ваб міг його одним ударом перекинути через Грейбул.

Але чорний ведмідь не став цього чекати. Він швидко, хоч і задихаючися, виліз на дерево. Це був товстий, гладкий ведмідь. Ваб підійшов до дерева, став біля нього на задні лапи, сягнувши висоти в дев’ять футів. Своїми здоровенними кігтями він зірвав усю кору з дерева. Від кожного удару його лап дерево тряслося, а чорний ведмідь на ньому тремтів і скрикував із жаху.

Що пригадав Ваб, побачивши чорного ведмедя? Може, давно забуту рідну річку Пайні, тамтешні ліси, в яких так багато різної їжі?

Ваб залишив переляканого ведмедя на самісінькому вершечку дерева, а сам, не довго думаючи, почимчикував уздовж Мітітсі до Грейбулу, обминув гору Рімрок і через кілька годин уже був у рідному лісі нижнього Пайні, де було, як і колись, у далекому дитинстві, чимало ягід та мурах.